

2009 VE 2010 BÜTÇELERİ EKONOMİYİ CANLANDIRMADA YETERSİZ

Ahmet YETİM

Merkezi yönetim bütçesi, son 6 yılda mali disiplinin ön plana çıkmasıyla ekonomide en başarılı performans gösterilen alanlar arasında yer aldı. Bu başarıda, 2001 krizi sonrasında alınan önlemler ve yapılan reformların önemli bir rolü oldu.

Bu önlemlerle sağlanan mali disiplin sayesinde bütçe açığı hızlı bir şekilde azaltıldı. Bu durum 2007-2008 dönemine kadar da devam etti.

Ancak mahalli seçim ve küresel ekonomik kriz döneminde artan kamu harcamaları ve düşen vergi gelirleri bütçe açığını olağanüstü arttırdı. 2009 yılının ilk 9 ayına ait bütçe gerçekleştirmeleri de küresel krizin ekonomiyi ve dolayısıyla bütçeyi kalbinden vurduğunu gösteriyor.

Öyle ki, 2009'un tamamı için 10.4 milyar TL olarak gösterilen bütçe açığı ilk 9 ayda üç misli sapma göstererek 40,811 milyon TL oldu.

Sadece Eylül ayında merkezi yönetim bütçesi 9.5 milyar TL açık vererek neredeyse tüm yıl için öngörülen rakama ulaştı.

Son on iki ayda yıllık konsolide bütçe açığı 53.1 milyar TL'ye ulaştı. Oysa geçen yıl bütçe açığı 17.1 milyar TL, faiz dışı fazla ise 33.6 milyar TL oldu.

Böylece geçen yıl GSYH'nın yüzde 1'inden daha az olan bütçe açığı 2009 Eylül ayı itibarıyla yüzde 5,5-6,0 seviyelerine kadar yükseldi.

Yine bu dönemde; vergi gelirleri yüzde 1,5 azalırken harcamalar yüzde 19,2 arttı. Personel harcamalarındaki artış ise yüzde 14,7 oldu

Dolayısıyla geçen yıl yüzde 4 büyüme hedefine göre kurgulanan bütçe açığının, bu yılsonunda yüzde 500 sapmayla 62-63 milyar TL civarında gerçekleşmesi bekleniyor.

Bütçede faiz dışı fazla son dönemdeki harcamalarla birlikte tamamen eriyerek bütçe açığının da hızla yükselmesine neden oldu.

Faiz harcamaları GSYH yüzdesi olarak aynı düzeyde seyretse de dış koşulların olumsuz etkisiyle daralan ekonomi üretmiyor, vergi gelirleri azalıyor..

Bu da ekonomik krizin kendi ülke riskimizden değil, küresel şartlardan dolayı Türkiye'yi etkilemesinden kaynaklanıyor.

Son dönemde ülke faiz oranlarında görülen düşüş sonucunda faiz harcamalarının önümüzdeki dönemde bir miktar düşüşe geçmesini bekleyebiliriz.

Bu da bütçe dengesini olumlu yönde etkileyecektir. Ancak bütçe açıklarına çok fazla çare de olamayacaktır.

Bu nedenle bu yılsonunda bütçe açığının GSYİH oranı yüzde 6,6'ya kadar tırmanacak.

ABD ve İngiltere'de yüzde 10'un üstünde olan bu oran; Meksika'da yüzde 4, Brezilya'da yüzde 3,2, Arjantin'de yüzde 1 civarında.

Bu da ABD ve İngiltere kadar olmasa da yine de çok yüksek bir rakam. Mali dengelerdeki bozulma sonucunda iç borç çevirme oranı da artışta.

Yani, itfası gelmiş borçların geri ödemesi için Hazine'nin daha fazla kaynak yaratması gerekiyor.

2008 yılında yüzde 79-80 seviyesinde olan iç borç çevirme oranı, son aylarda yüzde 120'leri aştı.

Bu tabloyu, iç tasarrufların giderek artan biçimde kamu borçlanmasına gideceği, bunun da faizlerin zamanla yükseleceği anlamında yorumlamak yanlış olmayacak.

Bu yılki bütçe tablosu, gelecek yıl bütçesine de kötü miras bırakıyor.

Geçen yıl kısmen ve bu yıl çok artan kamu dengelerindeki bozulmanın faturası, önümüzdeki yıl bütçesinde kesilmiş görünüyor.

Temel hedef ise; 2010 yılı bütçesi ile küresel krizden çıkmak için gevşetilen maliye politikasının bozduğu kamu dengesinin düzeltilmesi.

Yüzde 6.5 faiz dışı bütçe fazla çapası 2007 yılında tamamen terk edildiği için birikimli olarak yığılan kamu açıklarının faiz ödemeleri de artıyor.

2010 yılı bütçesinden 56 milyar TL faiz ödemesi yapılacak. Harcama toplamının 286.9 milyar TL, gelirlerin 236.78 milyar TL olacağı öngörülüyor. Buna göre gelecek yıl bütçe açığı 50.1 milyar TL olacak. Bütçe açığının milli gelire oranı da yüzde 4,9'a geriliyor. Faiz-dışı dengede 7 milyar TL fazla tahmin ediliyor. Yani bütçede faiz dışı açık sadece 2009 ile sınırlı kalıyor. 2010'da tekrar faiz dışı fazlaya dönülüyor.

Bütçede 193 milyar TL vergi toplanması öngörülüyor. Kamu personel maaş ve sigorta primleri için 71 milyar TL, Borç faizleri için 56 milyar Lira ile ödenecek. Bu iki harcama kalemi vergi gelirinin yüzde 66'sını bloke ediyor.

Sosyal güvenlik harcamaları için ayrılan 57.7 milyar lira da dahil edildiğinde vergi gelirlerinin yüzde 95,7'sini yani neredeyse tamamını bu üç kalemin yuttuğu görülüyor.

Dolayısıyla vergi gelirlerinden geriye kalan 8,3 milyar Lira ile yapacak pek bir etkinlik kalmıyor.

Bu bütçe ile ekonomiye ivme verecek nakit ve dinginliğin sağlanamayacağı anlaşılıyor.

Ekonomi yüzde 3,5 büyürken bütçe harcamaları üç kattan fazla artışla yüzde 10.7 artıyor,

Vergi gelirlerinde hedeflenen yüzde 18,2'lik olağanüstü artışa ulaşmak ise, kapsamlı ve mükellef tabanını genişleten bir vergi reformu yapılmadıkça mümkün değil.

Aksine vergi gelirlerinde düşüş bile görülebilir.

Hedeflenen ile gerçekleşen farkı ise ek zamlarla telafi edilmeye çalışılacak.

Ekonomiyi canlandırması beklenen harcama kalemlerinden;

Tarıma 8.4 milyar, kamu yatırımlarına 18.9 milyar TL ve mahalli idarelere 22.1 milyar TL ödenek aktarılması hedefleniyor.

Öncelikle belirtmek gerekir ki bu üç kalemin toplamı bile faiz ödemelerine ayrılan kaynağa ulaşamıyor.

Ayrıca kamu ve mahalli idare kaynaklarının ne ölçüde ekonomiye ivme vereceğini ölçmek zor.

Ancak tarıma ayrılan kaynağın yetersiz ve yatırım teşviklerinin getirisine yönelik ciddi bir çalışma yapılmadığı süreçte ekonomiye ivme verecek ödenek tahsisinden de bahsetmek gerçekçi olmaktan uzak kalacak.

Çünkü daha birkaç ay önce büyük beklentilerle açıklanan genç ve kadın istihdamına yönelik paketler ile işverenlerin prim payındaki indirimlere rağmen işsizlikte bir düşüş olmadı.

Çünkü kayıt dışılığın cazibesi devam ediyor ve teşvikler gerçekçi değil.

Yatırım yapandan daha az vergi almak KOBİ'lerin sorunlarını çözmiyor. Kaldı ki pek çok KOBİ aranan kredi şartlarını da taşıyor.

Dolayısıyla büyük beklentilerle hazırlanan paketler istenilen sonucu vermiyor.

Sorunlara doğru teşhis konmadığı için de, doğru tedaviyi en baştan ıskalamış oluyoruz.

Mevcut tablo bu iken duymaktan herkesin mutluluk duyacağı ancak hayal ve temenni olmaktan öte gidemeyecek; eğitime ve sağlığa daha fazla kaynak aktarılması, sosyal desteklerin arttırılması, reel kesime ve çiftçiye destek verilmesi ve Ar-Ge'nin desteklenmesi gibi vaatler de satır aralarında kalıyor.

Kayıt dışılığın azaltılması, vergi kayıp ve kaçacağını önlemeye yönelik denetimlerin artırılması ve etkin tahsilât sisteminin oluşturulması ise yıllardır tekrarlanmaktan öteye gitmeyen klişe sözler olarak yine yerini alıyor.

Gelecek yıl bütçesinde gelir-harcama arasında 50.1 milyar lirayı bulan fark yine ek iç borçlanma ile karşılanacak. Kaldı ki borçlanma koşulları da uygun.

Bankaların Merkez Bankası'ndan aldıkları likiditeyi kredi yerine kamu açıklarının finansmanında kullanmayı tercih etmeleri Hazine'nin şimdilik rahat ve düşük maliyetle borçlanmasını sağlıyor. Merkez, faizleri aşağı çekip bankaları fonladıkça bankalar da aktiflerine Hazine kâğıtları alıyorlar.

Bu süreç de hazine bono ve tahvillerinin faiz oranlarını aşağı çekiyor. Dolayısıyla, bono ve tahvil taşıyan bankalar önemli karlar yazıyorlar.

Ancak borç faizi, personel maaşı ve sosyal güvenlik açıklarını kapatmaya ancak yetecek olan bu bütçenin ekonominin krizden çıkışına yardımcı olamayacağı da açıkça görünüyor.

Canlanamayan bir ekonomiden, üretmesini, kazanmasını ve kazancından hedeflenen vergileri ödemesini beklemek de mümkün değil. Aksine zorunlu harcamaların karşılanması amacıyla borçlanmanın artırılması hedef alınıyor.

Oysa kriz sonrası yaralarının bir an önce tamiri için sadece cari harcamalar için değil, üretimi coşturacak harcamalar için de borçlanmayı göze alabilecek bir bütçeye ihtiyacımız var.

2010 bütçe hedefleri (Milyar TL)

(2009 bütçe hedefleri ve bütçe gerçekleşme tahmini ile karşılaştırılmalı tablo)

	Bütçe 2009	Gerçekleşme tahmini 2009	Bütçe 2010
Giderler	289.1	266.7	286.9
Faiz	57.5	55.5	56.7
Faiz dışı	201.6	211.2	230.2
- Personel	57.2	56.3	60.3
- SGK katkı	7.2	7.1	11.1
- Alımlar	25.4	27.3	25.1
- Cari transferler	87.9	92.3	102.1
- Yatırım	14.8	18.6	18.9
Gelirler	248.7	203.9	236.7
- Vergi	202.9	163.5	193.3
- Diğer	45.8	46.3	43.4
- Giderler		266.7	286.9
- Gelirler		203.9	236.7
- Açık		62.8	50.1